

Høringsvar – Verdiprinsipper for rimelig betaling for kunstnerisk arbeid

Norske Billedkunstnere (NBK) er fagorganisasjonen for profesjonelle billedkunstnere i Norge. NBK har som formål å ivareta billedkunstnernes faglige, ideelle, økonomiske og sosiale rettigheter og interesser. NBK representerer 3 500 kunstnere fra det visuelle feltet, som fordeler seg på 20 grunnorganisasjoner.

Verdiprinsipper alene sikrer ikke rimelig betaling

Det er positivt at en gruppe med representanter fra ulike interesseorganisasjoner har gått sammen for å drøfte utfordringer knyttet til betaling for kunstnerisk arbeid, med mål om å enes om overordnede verdiprinsipper. Samtidig er prinsipper alene langt fra tilstrekkelig for å sikre rimelig betaling. Den grunnleggende utfordringen i billedkunstfeltet er fraværet av forpliktende avtaler som regulerer kunstneres vilkår i møte med offentlig finansierte visningssteder. Uten slike strukturelle rammer vil verdiprinsippene ha begrenset effekt i praksis.

I oversendelsesnotatet fra Kulturdirektoratet vises det til en undersøkelse av overordnede strategier og retningslinjer for honorering av kunstnerisk arbeid i utvalgte europeiske land. Vi savner imidlertid en vurdering av de konkrete effektene av disse tiltakene. Har strategiene ført til økte inntekter for kunstnere eller til økte bevilgninger til institusjonene?

Avtalene det vises til fra Danmark og Sverige gjelder det visuelle kunstfeltet og framstår gode på papiret, men har begrenset effekt i praksis. Den danske avtalen bygger på frivillighet fra institusjonenes side, mens MU-avtalen i Sverige, til tross for en tydelig struktur, genererer relativt lave honorarer. Også modellen i Østerrike framstår i utgangspunktet solid, men uten tilhørende statlige bevilgninger sikrer den ikke rimelig betaling for den enkelte kunstner. Avtalen i Østerrike ble først innført i 2022 og kan eventuelt gi positive effekter på lengre sikt.

Det vises også til den irske «lotterimodellen», der 2000 kunstnere og «creative workers» tildeles et månedlig beløp i ett år. Kriteriene for tildeling framstår som uklare, og Irland har heller ikke et utviklet system for arbeidsstipend som i Norge. Våre nordiske søsterorganisasjoner deler vår bekymring for at en slik modell ikke vil bidra til å styrke det frie kunstfeltet på en hensiktsmessig måte.

Den danske avtalen som ble inngått i 2020 er, som nevnt, frivillig. NBKs danske søsterorganisasjon Billedkunstnernes Forbund (BKF) fikk i 2025 utarbeidet en rapport om

kunstneres tidsbruk og usynlige arbeid i forbindelse med utstillinger. Rapporten viser blant annet at honorarene ofte er så lave at de verken gir et levegrunnlag eller dekker tiden brukt på installasjon av verk. Den peker også på at billedkunstnere står i en svak forhandlingsposisjon overfor etablerte institusjoner, og dermed kan føle seg presset til å akseptere utilfredsstillende avtaler. Rapporten kan leses i sin helhet her:

<https://bkf.dk/wp-content/uploads/2025/06/Kunstneres-usynlige-arbejde-ved-udstillinger.pdf>

Kommentarer til prinsippene

Første prinsipp, at kunsten er en nødvendig del av et godt og velfungerende samfunn, er overordnet og uproblematisk å slutte seg til.

Andre prinsipp om at beste praksis skal tilstrebes, og tredje prinsipp om at gratis arbeid utgjør skjult og uønsket subsidiering, er særlig viktige for det visuelle kunstfeltet. I dag foregår det en omfattende skjult subsidiering gjennom ubetalt arbeid, også ved institusjoner som mottar offentlige driftsmidler. Billedkunstnere finansierer dessuten ofte produksjonskostnader selv, blant annet gjennom eksterne sponsormidler til materialer og underleverandører i forbindelse med nye og stedsspesifikke verk. Det er ikke uvanlig at kunstnere går i underskudd ved gjennomføring av utstillinger. At billedkunstneres primære aktivitet – utstillingsvirksomhet – ikke genererer tilstrekkelig inntekt, er en hovedårsak til at statistikken viser svært lav gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk arbeid.

I Norge er det visuelle kunstfeltet det eneste kunstfeltet uten ramme- eller tariffavtaler som regulerer arbeid med utstillinger ved offentlig finansierte institusjoner. Den eksisterende utstillingsvederlagsavtalen regulerer kun utlån og visning av verk i kunstnerens eie, ikke kunstnerens arbeid. Det er derfor et stort behov for en forpliktende utstillingsavtale med staten som omfatter både vederlag og utstillingshonorar. En slik avtale vil kunne danne grunnlag for reell beste praksis, i tråd med prinsipp 2.

I praksis forventer institusjonene i dag ofte at kunstnere bidrar med ubetalt arbeid knyttet til utstillingen, og at de selv finansierer produksjon av nye verk. Dette forsterker behovet for tydeligere reguleringer og forpliktende avtaler.

Med henvisning til høringssvaret fra BONO vil vi understreke at «beste praksis» forutsetter skriftlige kontrakter som tydelig klargjør de ulike delene av vederlaget. Dette innebærer blant annet at opphavsrettslig bruk skal honoreres med et rimelig vederlag, uavhengig av kunstnerens øvrige godtgjørelse.

Fjerde prinsipp, om at rimelig betaling skal ligge til grunn for budsjettering, bør være en selvfølge. I henhold til statens økonomireglement skal institusjoner budsjettere i tråd med gjeldende tariff og avtaler. Utdfordringen oppstår når slike avtaler ikke finnes. I situasjoner med stramme budsjetter blir honorar til billedkunstnere ofte en salderingspost, nettopp fordi det mangler forpliktende rammer for betaling.

Femte prinsipp, om at det skal inngås skriftlig kontrakt, er viktig, men bør presiseres ytterligere. Skriftlige avtaler med klare betingelser må inngås i rimelig tid før arbeidet igangsettes. At offentlig finansierte visningssteder gjennomfører aktivitet uten å inngå kontrakt, eller først legger fram kontrakter tett opp mot åpningstidspunktet, er en praksis som ikke ville vært akseptabel i andre fagfelt. I dag inngås ofte intensjonsavtaler om utstillingstidspunkt flere år i forveien, mens kontrakter med økonomiske betingelser utsettes til institusjonen har avklart eget budsjett. Slik skyves risikoen for produksjonskostnader over på kunstneren. Det er urimelig at enkeltkunstnere, som ofte har lav inntekt, skal subsidiere innholdet hos store offentlig finansierte aktører.

Behovet for forpliktende avtaler som sikrer betaling for kunstnerisk arbeid blir ytterligere forsterket i en tid der teknologiselskaper utnytter opphavsrettslig beskyttet materiale og samtidig utfordrer inntektsgrunnlaget for skapende kunstnere.

Sjette prinsipp, om at riktig tilknytningsform skal avklares, kan framstå som mindre relevant for det visuelle kunstfeltet, ettersom flertallet av billedkunstnere organiserer sin skapende virksomhet gjennom enkeltpersonforetak. Samtidig har de fleste en sammensatt «lappeteppeøkonomi» med ulike arbeidsforhold og tilknytningsformer. Dette omfatter også tilstøtende arbeid – som formidling, undervisning og annet faglig arbeid knyttet til kunstfeltet – som ikke er direkte kunstproduksjon, men likevel utgjør en sentral del av kunstnerens yrkespraksis.

Sjuende prinsipp, om at samarbeid skal bygge på prinsippene for rimelig betaling, er i utgangspunktet positivt, men framstår uklart formulert. Det bør presiseres hva som menes med «samarbeid» i denne sammenhengen, og hvilke konkrete forpliktelser dette innebærer for oppdragsgiver.

I Norge vil tydeligere reguleringer og forpliktende avtaler være avgjørende for at prinsippene om rimelig betaling skal få reell effekt i praksis.

Oppfølging av prinsipper for rimelig betaling

Billedkunstfeltet er fortsatt det minst regulerte kunstfeltet, og behovet for forpliktende avtaler er stort. Det er godt dokumentert at kunstnere i det visuelle feltet har blant de laveste inntektene fra kunstnerisk arbeid, noe som understreker behovet for tydeligere regulering av betaling og arbeidsvilkår.

De foreslåtte verdiprinsippene, særlig tydeliggjøringen av at gratis arbeid utgjør uønsket subsidiering, viser at tiden er overmoden for å videreutvikle dagens utstillingsvederlagsordning til en helhetlig statlig utstillingsavtale. En slik avtale bør sikre både vederlag for utlån av verk i kunstnerens eie og utstillingshonorar for arbeidet kunstneren utfører i forbindelse med gjennomføring av utstillinger ved statlig finansierte visningssteder. Som påpekt i vårt innspill til statsbudsjettet for 2027, er det behov for en statlig utstillingsavtale i tråd med prinsippene for rimelig betaling. Regjeringens arbeid med kunstnerøkonomi har også varslet reforhandling av utstillingsvederlagsavtalen, med mål om å sikre forutsigbar kompensasjon og bedre samsvar med dagens utstillingspraksis. Som avtalepart ønsker vi en revidert avtale som gir forutsigbare rammer for både kunstnere og institusjoner.

Behovet for tydelige rammer for honorar og vederlag er også framhevet av Kulturdirektoratet, som understreker at avtaler bør være skriftlige og regulere oppdragets art og omfang, rettigheter og betaling. Dagens ordning bør derfor utvides til en helhetlig statlig utstillingsavtale som sikrer forutsigbarhet og tydelig sammenheng mellom honorar og vederlag. Vi har utarbeidet et konkret forslag til avtaleinnhold som vi ser fram til å presentere for departementet.

Etablering av et formelt statlig avtaleverk vil også kunne ha en normgivende effekt for øvrige deler av kunstfeltet i Norge. Selv om mellomstore og kunstnerdrevne visningssteder ikke nødvendigvis vil være bundet av avtalene, vil de kunne ta dem i bruk som standard og referanse for beste praksis, og slik bidra til mer likeverdige vilkår på tvers av sektoren.

Vennlig hilsen

Geir Egil Bergjord
Styreleder, Norske Billedkunstnere